

користи се од њега; посао мора бити или сасвим забрањен, или сасвим дозвољен; ако су истинита начела, која до скоро бранисмо, онда друштво, као друштво, нема права, да изјави да је штетно оно, што се тиче само појединца и тако исто треба, да једном човеку слободно, да наговор, као што је другом слободно да одвраћа. Против овога може се пак наводити, ако друштво и држава и немају права, да прописују, да ли је нека радња, добра или зла, у колико се она тиче користи појединца; али да на сваки начин имају права, ако сматрају, да је радња зла, да узму да је ово спорно питање.

Претпостављајући и ово, чине умесно, што се труде, да предупредe себични уплив онаких саветника, који очитом пристрасношћу, иду за својом коришћу, и којима једнострана корист, лежи баш на оној страни, коју држава сматра за неумесну. Могло би се и то наводити, да се не би ништа изгубило, да не би никакво добро пропало, када би се ствари тако урадиле, да свако може бранити, било сад по својој доброј или не паметној увиђајности и да га се, колико је год могуће, не дотичу мајсторије оних лица, која хоће да утичу на његове наклоности, по својој себичној користи. Тако дакле (наводило би се даље) и ако се никако не могу оправдати наредбе, које се односе на коцкање – мада се никоме не може узети право, да се коцка у својој или туђој кући или на другом месту, које је саграђено о заједничком трошку и отворено само члановима и гостима – ипак треба забранити јавне коцкарнице. Истина је, да ова забрана не вреди много, и ма колико, да има самовоље полиција, коцкарнице ће постојати под разним изговором, већ се могу приморати, да терају своје, скривено и у потаји, да их нико не сазна, осим онај који их намерно тражи; то треба, да је доста друштву. Признајемо, да нас ово умовање много убеђује. Нећу да решавам да ли је правда довољно ону моралну противност, што се увек догађа, када се казни помоћник, а гледа кроз прсте главном чиниоцу; затварајући и кажњавајући на пр. подводника и газду коцкарнице а не дирајући блудног сина и коцкара. Не би ваљало дакле, по овим разлозима никако ограничавати обичне послове продаје и куповине. Скоро свака ствар, која се купује и продаје, може се превише употребљавати и продавцу је у користи, да умножава ово неумерено употребљавање; али на основу овога не можемо бранити на пр. закон државе Мен, јер онај сталеж, који продаје јака пића, мада учествује у неумерености, којом се та пића пију, ипак олакшава набавку тих пића за умерену потребу. Корист ових трговаца, у унапређивању неумерености, свакако је велико зло, и правда државу, што она ограничава и тражи неке гаранције, а да је то неправда, био би јој поступак, неправедно задирање у слободу.

Појављује се још и ово питање, да ли држава, када не забрањује, да отежа догађање оне радње, за коју сматра, да шкоди ономе, који је ради; да ли да на пр. не предузме неке мере да подигне цену средствима за опијање, или да отежа њихову набавку, ограничавајући број оних места, на којима се продају? При одговору на ово питање, морамо се, као што то бива готово код свих практичних питања, обазрети, на неке меродавне околности. Ударати порез на јака пића, само да се отежа њихова набавка, таква је мера која се не разликује много од коначне забране пића, и само би се онда дало оправдати, када би се дала оправдати коначна забрана. Свако повећање трошкова, толико је као и забрана, за оне, који не могу да подмире те трошкове, а казна за уживање по оне, који могу да подмире те трошкове. Ако смо једном испунили наше законите и моралне дужности, и према држави и према појединцима, оно је ствар наше личности, и остаје нам